

Utdrag ur C. Grimberg, **Svenska folkets underbara öden**, Del V sid 253-256, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1917

Karl XII och Halvord Bryngelsson.

Sägner från denna tid ha mycket att förtälja om bonden Halvord Bryngelsson på Dal. Konungen blev bekant med honom genom en kapten Dahlfeldt, som kände Halvord alltsedan barndomen, och den kloke och orädd bonden fick tillfälle att göra konungen flere tjänster både som vägvisare och som kunskapare. Från Kristiania skickade konungen honom till Sverige med anhållan om förstärkning. Samtidigt med Halvord avsändes fyra andra budbärare, men Halvord var den ende, som kom fram — de andra fyra blevo på vägen uppsnappade av fienden.

Sedan fick han återvända till Kristiania med ett brev från befälhavaren för det dalsländska folkuppbådet, överstelöjtnant Brinck, vari denne underrättade general Mörner om Aschebergs reträtt från Norge. Halvords förslagenhet blev nu satt på kinkiga prov, men han klarade sig fint. Klädd i svensk soldatdräkt lyckades han utan äventyr ta sig fram till Glommen. Men som stranden där stupade brant ned i vattnet, knöt han ihop en kedja av vidjor, som han band i ett träd och ämnade begagna till stege, så snart han finge syn på någon, som kunde sätta honom över. Så kom där en norsk gumma roende med dricka, som hon skulle sälja till sina krigande landsmän. Då hon fick höra mannen ropa där uppfån berget, svarade hon: »Hussen daeveln er du for en, som sidder deroppe og gal goko?» Halvord svarade: »Jag är en svensk överlöpare, som vill till norska armén, och på mig kan du förtjäna mycket mer än på ditt öl.» Gumman kom intresserad närmare och frågade: »Men hussen daeveln ska du komme der udfore, faer?» Det fick hon se i blinken. Då kom det ur henne: »Daeveln hakke mig, ere de svenske knekter vaerre end de norske gedder¹.»

När Halvord kom ned i båten, stack han till gumman en slant, och så fortsatte hon att ro längs älven. Därvid kommo de nära en udde, som sköt ut från andra stranden. Då började Halvord klaga över en svår »Mavepine» och förklarade för gumman, att hon måste sätta honom i land. Men han bad henne så vackert att vänta, tills han uträttat, vad han hade att göra där. Hennes hjärta bevektes också, och hon satte honom i land. Men sedan var det Halvord, som gav henne på båten.

När han hunnit ett stycke vidare, blev han upptäckt av en norsk kunskapare, som övertalade honom att föra Brincks brev till Fredriksstens fästning och låta kommandanten ta avskrift därav. Sedan detta skett, lovade Halvord kommandanten att få skriva av även det svar, han erhöle av kung Karl. Därpå förseglades brevet till Mörner, och Halvord fortsatte med det viktiga papperet till Kristiania.

Därifrån fick han med sig flere brev tillbaka och förde dem alla till Fredrikssten. De avskrifter, som kommandanten tog, finnas nu i danska riksarkivet. Både kommandanten och en norsk general hade emellertid i tysthet sina misstankar, att det hela var en krigslist av svenskarne. Och det finns också starka skäl för det antagandet, att Halvords medgörlighet mot den norske spionen berodde på, att han haft andra och viktigare brev med sig både till och från Kristiania — fast dem aktade han sig nog för att låta den norske kommandanten skriva av. Hans skenbara landsförräderi tycks alltså blott ha

¹Getterna

haft till syfte att bereda honom fri passage genom Norge. Säkert är också, att han av Karl XII i Kristiania fick som belöning besittningsrätten för sig och sina arvingar till ett halvt hemman Klevmarken i Eds socken på Dal mellan Stora Le och norska gränsen.

Så det var tydligen inte så farligt med honom, som han lät påskina vid sin återkomst till Fredrikssten, då han bevekste kommandanten att hos danske konungen anhålla, att en norsk gård måtte anvisas åt Halvord Bryngelsson. Mannen i fråga vore nämligen misstänkt av sina landsmän och vågade därför ej återvända till dem.

Han vågade det i alla fall och framlevde sina dagar på Klevmarken som en högt aktad man, känd för sina humoristiska svar och inpass. Han fick t. o. m. påhälsningar av självaste kung Karl, när denne efter slutat fälttåg återkom till sitt land. Vid ett sådant besök säges konungen ha roat sig med att med egen hög hand sätta i gång den från taket nedhängande vagga, i vilken Halvords späde son Engelbrekt låg. Ur sägnen härom har uppstått en tradition, som förr var gängse inom Halvords släkt, att Karl XII skulle vara far till den lille, en tro som faller redan på den omständigheten, att Engelbrekt föddes den 25 mars 1715, således blott tre månader efter Karls återkomst till Sverige.

Halvord Bryngelsson levde på den gård, han genom mod och förslagenhet förvärvat, till 1753, såsom kan inhämtas av Eds församlings dödbok, där det står att läsa: »1753 den 6 maj begrofs gifte mannen Halfvard Bryngelsson från Klefmarken, dödde den 24 april af kräftan, 81 år; varit Kundskaperkarl i Högste salig Hans maj:ts Konung Carl den XII fälttåg emot Fredrichshall. För sin oförtrutenhet, slughet och redebogenhet härvid blef honom af Konung Carl gifvet i Christiania Klefmarken till arf och eget i evärdeliga tider.»

Engelbrekts son, som blev en mycket betrodd man och var ortens riksdagsman 1761 och 1765, har själv nedskrivit traditionen om »Konung Carl den tolfte samtals med den trogna bonden Halfvord Bryngelsson på gården Klefvemarken i Eds socken på Dahlsland, räddadt från glömskan af dess son Engelbrecht Halfvordsson», en skrift, som utkommit på tryck i flere upplagor.

Klevmarken är nu delat i flere gårdar. Själva huvudgården, som äges av en ättling i fjärde led av Halvords fjärde son, Per, har i över tvåhundra år varit i samma släkts ägo. Den gamla manbyggnaden brann dock tyvärr ned nyårsnatten 1892—93.

Engelbrekts dotter Ingegerd den fagra blev farmors mor till landskapsmålaren Otto Hesselbom, som i sina stämningsfulla tavlor »Vårt land», »Fosterbygden», m. fl. skildrat den dalsländska naturen med dess skogklädda åsar och långa sjöar. Ingegerd blev också morfars mor till en annan framstående Dalslandsson, arkeologen och latinaren Johan Bergman, känd även för sin nykterhetsfrämjande verksamhet.

Av Halvords andra söner finnas många avkomlingar på Klevmarken och närliggande gårdar. Anmärkningsvärd är den ovanligt höga ålder, som de flesta medlemmar av Klevmarkssläkten uppnått. Två av dem ha levat i nittioåttio år, och flere andra ha hunnit över nittioåttio, innan de samlats till sina fäder. En riktig kärngubbe av gamla stammen var Otto Arvidsson på Klevmarken, som avled år 1906 i den höga åldern av nittiofyra år. Hans far var nittiotre år, när han dog, och en annan av hans bröder blev lika gammal. Hela syskonraden räknade tjugutvå stycken. »Fader Otto», såsom

han allmänt kallades, var urtypen för en kraftig och klok odalman. I allt sitt görande och låtande var han redbarheten själv, och Halvord Bryngelssons fryntlighet och slagfärdiga humor hade gått i arv även till honom. Ända in i det sista voro både hans själs- och kroppskrafter obrutna. Kort före sin död gick han dryga två mil över fjällen med en ansenlig börda, och han hade aldrig varit sjuk, då han nedlades på sotsängen.